

ZPRAVODAJ EUROREGIONU GLACENSIS 4/2014

Czesław Kręcichwost odchází po 20 letech z postu starosty lázeňského města Kudowa Zdrój

Stal se zastupitelem Dolnoslezského vojvodství

Euroregion Glacensis gratuluje

Vánoční svátky se k nám blíží milovými kroky a po volebním maratónu v Čechách i v Polsku se všichni těšíme na chvíle klidu. Povolební obměna představitelů na obcích a městech je nakonec výrazně menší, nežli se všeobecně očekávalo. To svědčí o dobré práci starostů a starostek, což také voliči veskrze pozitivně ocenili. Chtěl bych tímto po-

blahopřát všem, kteří obhájili své mandáty, a také po blahopřát těm, kteří usedli na své posty nově. Se všemi se těším na další spolupráci.

Nacházíme se nyní v období, kdy Euroregion Glacensis slaví osmnáct let od svého založení. Osmnáct narozeniny jsou věkem dosažení plnoletosti, a pokud to převedeme na euroregion, troufám si říci, že jsme bezesporu této mety již dosáhli. Česko-polské

pohraničí se od podzimu může pochlubit novými turistickými atrakcivami v podobě rozhleden. Blížíme se ke konci realizace našeho strategického a doposud objemem největšího projektu „Místa plná rozhledů v Euroregionu Glacensis“. Prozatímní ohlasy jsou větší, nežli jsme sami očekávali. Ukazuje se, že tato cesta rozvoje spolupráce je správná a to nám dává sílu pro následující projekty.

Do nového roku vstupujeme s očekáváním spuštění nových evropských fondů. Euroregion Glacensis bude i pro období 2014-2020 správcem Fondu mikroprojektů a žadatelé budou moci dále čerpat finanční podpory pro projekty spolupráce. Toto sice bereme jako slušný základ pro následující perspektivu, ale hlavní vizí pro nás je být přirozeným koordinátorem velkých strategických a vlajkových projektů na území Euroregionu Glacensis. Formujeme několik zajímavých záměrů, a pokud se nám podaří správně je uchopit, bude naše pohraničí zase o něco atraktivnější.

Do nového roku vám všem přeji nalezení klidu ve svém srdci.

Jaroslav Štefek
sekretář Euroregionu Glacensis

Stavby rozhleden na území Euroregionu Glacensis finišují

Od prvopočátků lidstva člověk záviděl ptákům. Jejich pohled na svět i možnost rozhledu daleko do kraje. Snad právě proto naši předkové vyhledávali místa s dalekým výhledem. Dobrá pozorovatelná měla pochopitelně velký význam. Pravěký člověk odsud mohl sledovat tah zvěře, což mu pomáhalo při zajištění potravy a přežití. Výhled umožňoval i včasné varování kmene před blížícím se nepřítelem. Tak jak se postupně rozvíjí civilizace a zkvalitňuje stavební technologie, ustupuje do pozadí strážní význam věží. S rozvojem turistiky, zhruba od druhé poloviny 19. století, získávají tato místa čím dál tím více poetičtější funkci. Právě tyto věže dodnes tvoří základ pozoruhodné sítě rozhleden s dokonalou vyhlídkou na jednotlivá města i jejich okolí, včetně dalekých výhledů na obzor.

Právě na výstavbě nových rozhleden se významnou měrou podílí i Euroregion Glacensis, který jako vedoucí partner projektu „Místa plná rozhledů v Euroregionu Glacensis“ získal finanční prostředky na výstavbu nových rozhleden a ve spolupráci s městy, obcemi a dalšími subjekty pomáhá k jejich realizaci.

Během uplynulých třech měsíců ke dni uzávěrky zpravodaje se podařilo dokončit a slavnostně předat turistické veřejnosti pět staveb z celkového počtu osmi.

První slavnostní křest proběhl v obci Horní Čermná dne 6. září 2014. Nově vybudovaná rozhledna Mariánka stojí nedaleko poutního kostela na Mariánské hoře.

Technické parametry:
Výška vyhlídkové plošiny: 18,8 m
Nadmořská výška: 499 m
GPS: 49°57'43.255"N, 16°35'45.213"E

Vydává Euroregion Pomezí Čech, Moravy a Kladska – Euroregion Glacensis, Panská 1492, 516 01 Rychnov nad Kněžnou, Česká republika ve spolupráci se Stowarzyszeniem Gmin Polskich Euroregionu Glacensis, Łukasiewicza 4a/2, 57-300 Klodzko, Polsko
Registrowano MK ČR E 16575

Redakce pro českou část: tel.: 00420 494 531 054, e-mail: info@euro-glacensis.cz, www.euro-glacensis.cz
Redakce pro polskou část: tel.: 0048 74 86 771 30, e-mail: biuro@eg.ng.pl, www.euroregion-glacensis.ng.pl
Grafický design a předtisková příprava: Miloš Kaválek. Tisk: Integraf, s.r.o. Náchod

Dne 20. září 2014 se otevírala rozhledna Čáp na stejnojmenném vrchu nedaleko Teplic nad Metují (projektový partner BRANKA, o.p.s.).

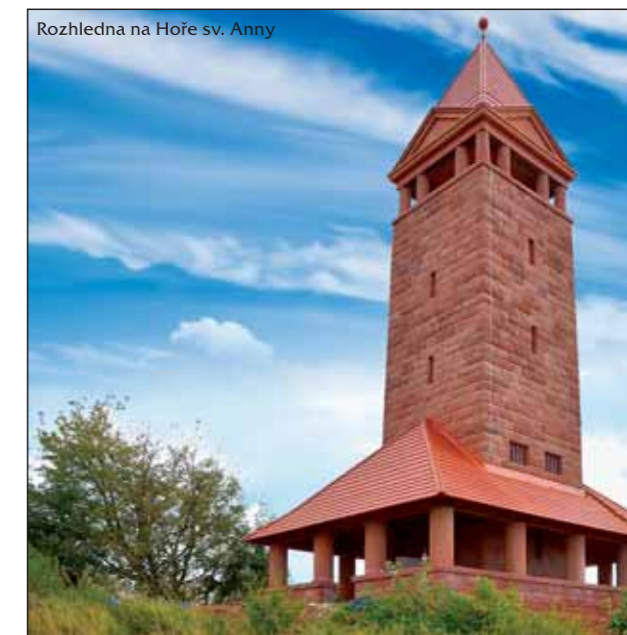
Technické parametry:
Nadmořská výška: 786 m
Výška rozhledny: 13 m
Plošina ve výšce: 9 m
Počet schodů: 44
GPS: 50°34'28.617"N, 16°7'26.870"E

V rámci programu mezinárodní česko-polské konference se dne 2. října 2014 za účasti členské základny euroregionu konalo slavnostní přestřižení pásky modernizované rozhledny s názvem Altán lásky v lázeňském městě Kudowa Zdrój.

Technické parametry:
Nadmořská výška: 442 m
GPS vyhlídky: 50°26'42.504"N, 16°14'47.723"E

Rozhledna na Hoře sv. Anny v obci Nowa Ruda byla slavnostně předána veřejnosti dne 5. října 2014. Historická vyhlídková věž je vystavěna z červeného pískovce, v rámci projektu byla očištěna a zakonzervována.

Technické parametry:
Nadmořská výška: 647 m
Celková výška: 22,83 m
Výška vyhlídkové plošiny: 17 m
GPS: 50°34'00.20"N, 16°30'06.81"E

Posledním otevřeným vyhlídkovým místem do uzávěrky zpravodaje byla rozhledna Eliška vystavěna v blízkosti dělostřelecké tvrze Stachelberg na Babí u Trutnova. Slavnostní křest proběhl 11. listopadu 2014.

Technické parametry:
Nadmořská výška: 670 m
Výška rozhledny: 24,5 m
Plošiny ve výšce 20,8 m a 9,4 m
Počet schodů: 104
GPS: 50°37'45.864"N, 15°54'40.345"E

Stavební práce jsou v plném proudu i na zbývajících třech rozhlednách – v Žernově, v Horní Radechově v místní části Slavíkov se staví rozhledna Na Signálu a na polské straně Suszynka v obci Radków. Všechny budou dokončeny a otevřeny ještě v roce 2014.

Daleké výhledy a krásné zážitky vám přeji pracovníci Euroregionu Glacensis.

Fórum polsko-českého pohraničí

Fórum se konalo dne 2. - 3. října 2014 na polské části Euroregionu Glacensis v Kudowe Zdrój. Zmínované fórum bylo realizováno v rámci projektu „Síťová spolupráce v Euroregionu Glacensis“, který je spolufinancován z Operačního programu přeshraniční spolupráce Česká republika - Polská republika 2007 - 2013, Prioritní osa III: Podpora spolupráce místních společenství, Oblast podpory: 3.1 Územní spolupráce veřejných institucí. Cílem projektu bylo posílení přeshraničních vazeb institucí, které poskytují veřejné služby. V rámci setkání proběhl slavnostní křest publikace „Za přírodními krásami Euroregionu Glacensis“. Fórum se konalo u příležitosti 18. výročí od založení Euroregionu Glacensis.

Ohlédnutí do minulosti Euroregionu Glacensis

První část Fóra byla zaměřena na zhodnocení programovacího období 2007 - 2013, kde bylo i vzpomínáno na vznik Euroregionu Glacensis (5. 12. 1996) nebo na organizování prvního podobného fóra v roce 2000 v Polanici Zdrój. Proběhla prezentace realizovaných projektů a byly představeny nové navazující aktivity na polsko-českém pohraničí. Czesław Kręcichwost (předseda polské části Euroregionu Glacensis) zdůraznil, že všichni jsme připraveni se integrovat a zároveň jsme všichni schopni dokázat, že právě pohraničí Euroregionu Glacensis je v Evropě nejvíce integrovaným. Sekretáři Jaroslav Štefek a Radosław Pietuch představili krátce Euroregion Glacensis. Od

svého vzniku bylo zrealizováno cca 5 000 projektů, jak za podpory Evropské unie, tak i bez podpory. Podporované projekty byly financovány z programů Phare CBC, INTERREG IIIA, OP Přeshraniční spolupráce ČR - PR v letech 2007 - 2013. Současně se hovořilo o právě probíhajících projektech: EUREGIO PL-CZ 2013 - 2015, Strategie integrované spolupráce česko-polského příhraničí (příprava společného ESÚS), Síťová spolupráce v Euroregionu Glacensis, Za přírodními krásami Euroregionu Glacensis, Místa plná rozhledů v Euroregionu Glacensis. Euroregion Glacensis administruje Fond mikroprojektů, realizuje své projekty, je partnerem jiných projektů, vydává publikace, je prostředníkem k navazování kontaktů českých a polských žadatelů apod. Nadále se usilovně připravuje na nové programovací období.

Nové programovací období 2014 - 2020, co čeká žadatele a jaká je jejich příprava?

O současném stavu programu OPPS ČR - PR 2014 - 2020 informovala paní Małgorzata Chętko, odbor územní spolupráce, Ministerstvo infrastruktury a rozvoje Polské republiky. Ve finanční perspektivě EU 2007 - 2013 bylo na polsko - českou přeshraniční spolupráci určeno přes 219 mil. eur z Evropského fondu pro Regionální rozvoj (ERDF). Polsko - český program Evropské územní spolupráce patřil k největším, nejrychleji a nejefektivněji implementovaným v rámci celé Evropské unie. Rozpočet nového programu činí přes 235 mil. eur z ERDF a jeho významná část, a to 20 % bude v souladu s dobrou praxí polsko - české spolupráce určena na realizaci Fondu mikroprojektů. Nový právní rámec Evropské územní spolupráce klade větší důraz na výsledky jednotlivých finančních operací z Evropského prostředku a přikazuje sledovat efektivitu přínosu programu k vybraným tematickým cílům a investičním prioritám. OP se bude týkat všech projektů od vlajkových projektů, které mají dopad na celé podporované území, až po ty nejmenší iniciativy místního lokálního charakteru. V souladu s tím je důležité, aby zastřešující projekty Fondu mikroprojektů naplňovaly indikátory, které odrážejí programové cíle. Ve všech programech Evropské územní spolupráce, na kterých se podílí polské Ministerstvo infrastruktury a rozvoje, usiluje o zjednodušení postupu mimo jiné prostřednictvím co nejširšího uplatnění paušálního vyúčtování výdajů a zrychlení proplácení prostředků pro příjemce. Jednání budou pokračovat mezi Národním orgánem a Řídicím orgánem polsko - českého programu a stejně tak i v rámci podskupiny Fondu mikroprojektů.

O současném stavu programu (OPPS ČR - PR 2014 - 2020) informoval pan RNDr. Jiří Horáček - ředitel odboru evropské územní spolupráce, Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky. V září 2014 byl OP odezdán Evropské komisi, která vydá svá stanoviska do konce roku 2014. Schválení programu se předpokládá do půl roku a jeho vyhlášení v průběhu roku 2015. Pracovní skupina vybrala hlavní priority na období 2014+ podle potřeby. Tento výběr souvisí se Strategií 2020, která byla připravena Evropskou komisí. Jedná se celkem o 4 priority: 1. Společné řízení rizik, 2. Rozvoj potenciálu přírodních a kulturních zdrojů pro podporu zaměstnanosti, 3. Vzdělávání a kvalifikace, 4. Spolupráce institucí a komunit. Každá priorita odráží konkrétní cíl. Do programu se mohou odevzdávat jak individuální projekty, velké strategické silniční projekty, tak i novinka „vlajkové projekty“. Jedná

se o strategické projekty, které se dotýkají celého pohraničí a mají na rozvoj pohraničí značný vliv. V současné době je rozpracováno šest vlajkových projektů a výzva byla vyhlášena i na potenciální nové vlajkové projekty. Příjem žádostí byl stanoven do 31. 10. 2014. U silničních projektů proběhl příjem žádostí ve zvláštním režimu, který byl ukončen 15. 7. 2014 (61,1 mil. EUR) a zároveň byl vyhodnocen panelem expertů 30. 9. - 1. 10. 2014.

Euroregion Glacensis a Fond mikroprojektů 2014 - 2020

Projekty ve Fondu mikroprojektů budou realizovány obdobně jako v minulém období. Zastřešující projekty budou mít partnera z české strany. Předpokládá se, že alokace pro Fond mikroprojektů bude 20 %. Pro Euroregion Glacensis bude k dispozici podobná částka jako v minulém programovacím období. Pro polskou stranu cca 5 mil. eur, pro českou stranu 5,178 mil. eur. Novinkou bude možnost předkládat projekty formou Lead partner principu. Budou se dále také opět podporovat projekty společně, zrcadlově a individuálně.

Doprava na české a polské části Euroregionu Glacensis

Byly představeny projekty zabývající se modernizací dopravních komunikací v pohraničí. Olomoucký kraj předložil pět projektů a představil projekt „Zvýšení přeshraniční dostupnosti Hanušovice - Silnice II/446 (Hanušovice-Nová Seninka)“, délka úseku ČR 12,728 km. Realizací dojde ke zvýšení dostupnosti především z polské strany (do 12 t). Dalším projektem je „Stezka Marianny Oranžské k zámku Jánský Vrch“ - silnice Travná - Javorník, Bílá Voda - Bílý Potok. Délka úseku 7,934 km. Pardubický kraj prezentoval projekt „Zlepšení dostupnosti turistických atraktivit jižní části Bystřických a Orlických hor“. Silnice č. III/31218 Pastviny - Žamberk (9,1 km), silnice č. 389 Spalona - Gniewosow (12,9km). Královéhradecký kraj a Dolnoslezské vojvodství připravili silniční záměry na rekonstrukci komunikací, které vycházejí ze společného memoranda. Požadavek na dotaci z ERDF dosahuje částky 48,3 mil. eur (1,3 mld. Kč). Navržené oblasti: oblast Trutnovsko (Trutnov - Žacléř - Královce - Lubawka - Miszkowice - hraniční přechod Pomezni boudy/Przelec Okraj - odbočka na Jelenia Góra), oblast Broumovsko 1 a 2 (hraniční přechod Meziměstí, Mioszów, Broumov - hraniční přechod Otovice - Tłumaczów - směr Klodzko - odbočky na Nowa Ruda, Ludwikowice Klodzkie), oblast Orlické hory (Rokytnice v Orlických horách, Říčky v Orlických horách, hraniční přechod Orlické Záhoří/Mostowice - Spalona - Bystrzyca Klodzka).

Euroregion Glacensis (česká část) připravil vlajkový projekt „Česko-polská hřebenovka“

„Česko - polská hřebenovka“ je vlajkový projekt, který se aktuálně připravuje do prioritní osy 2: Rozvoj potenciálu přírodních a kulturních zdrojů pro podporu zaměstnanosti - OPPS ČR - PR 2014+. Projekt navazuje na „Česko - saskou hřebenovku“ a povede z Ještědu až na Praděd. Prochází bezprostředně po česko-polském pohraničí v přírodně zajímavém území, jako jsou např. lokality Jizerských hor, Krkonoš, Broumovských stěn, Orlických hor, masivu Králického Sněžníku, Rychlebských hor, Jeseníků, Sovích hor, NP Stolových hor, Bardských hor. Cílem projektu je snaha o obnovení slavného fenoménu horských hřebenových tras, které úspěšně vznikaly za první republiky. Projekt má 30 partnerů. Hlavním vedoucím partnerem projektu je Euroregion Glacensis. Předpokládaný rozpočet je 9 mil. eur (žádost o dotaci 7,6 mil. eur). Při poskytnutí dotace je realizace plánovaná na rok 2016 - 2020. Aktivity projektu: nové vyznačení celkové trasy, instalace doprovodného mobiliáře, vytvoření nových propojení přes státní hranici (např.: Jánský most na Divoké Orlici v Neratově v Orlických horách), vytvoření horského TIC - Neratov a související masivní propagace. Pro zvýšení atraktivnosti hřebenových tras se i nadále bude pokračovat ve výstavbě dalších rozhleden - např. nové věže na masivu Králického Sněžníku, rozhledny u chaty Adam, v Novém Hrádku, ve Vysoké Srbské atd.

Euroregion Glacensis (polská část) připravuje projektovou iniciativu Polsko - česká výměna mládeže

Připravovaný projektový záměr se zabývá výukou jazyka souseda tzv. „Polsko výukou českého jazyka“, „Česká republika výukou polského jazyka“. Do projektu bude zahrnuto celé pohraničí. Tento projekt by měl být vyúčtován prostřednictvím plánovaného paušálního vyúčtování. Bude předložen do priority 4: Spolupráce institucí a komunit. Iniciátoři hovoří o tom, že není důležité, kolik bude určeno prostředků na tento projekt. Hlavní je, aby tento mechanismus vznikl. Do budoucna se může žádat i z jiných operačních programů, jiných externích prostředků nebo zažádat na ministerstvu školství.

Rozhovor s panem RNDr. Jiřím Horáčkem, ředitelem odboru evropské územní spolupráce - Ministerstva pro místní rozvoj České republiky

V rámci mezinárodní česko-polské konference projektu „Síťová spolupráce v Euroregionu Glacensis“, která se konala na začátku září v Polsku, byl pořázen rozhovor s panem RNDr. Jiřím Horáčkem, ředitelem odboru evropské územní spolupráce - Ministerstva pro místní rozvoj České republiky:

1. Jaký máte obecný názor na efekty přeshraniční spolupráce? Mají význam, přestože to jsou programy, které jsou relativně okrajové a nedosahují takových objemů jako ty regionální? Jak vidíte budoucnost přeshraniční spolupráce?

Myslím si, že finanční objem není podstatný, protože od samého počátku jsou programy koncipovány úplně jinak. Začalo to v 90. letech na hranici Německa, Francie a šlo o zájem lidí o spolupráci. Tento trend stále pokračuje. Přestože skutečně jde v rámci Evropské komise pouze o několik procent. Ten význam a důraz je pouze na spolupráci lidí, mládeže, získávání kontaktů. Takže finance tu nehrají žádnou velkou roli. Domnívám se, že v nějaké podobě, těžko říci v jaké, tak budou programy i takto pokračovat dále.

2. Jaký máte názor na úlohu euroregionů obecně?

Myslím si, že euroregiony si musí říct, co bude dál. Mají za sebou první etapu, kde hrálo roli navazování těch vazeb. Celá hranice České republiky je pokryta euroregiony, některé se soustředí na administraci projektů a přestávají dělat vlastní euroregionální práci. Myslím si, že to není ta správná strategie. Jejich záběr je skutečně širší, a to destinační management, pomoc ostatním projektům. Euroregiony začaly v 90. letech a tu roli splnily, teď se musí říct, co bude dále.

3. Jaký máte názor na úlohu a činnost Euroregionu Glacensis? Jak vnímáte a sledujete práci Euroregionu Glacensis?

Myslím si, že patří skutečně k nejlepším v České republice, a to z důvodu, co jsem řekl v předcházející otázce, že se nesoustředí na jednu činnost, ale po-

kračuje v euroregionální práci - pomoc vyhledávání kontaktů, vydává periodikum, realizuje vlastní projekty, pomáhá a konzultuje další projektové záměry. Zároveň je dobře, že spolupracuje s kraji. Činnost je propojena, není to separátní a omezená činnost. Já ho hodnotím vysoko a z hlediska administrace Euroregion Glacensis financuje největší objem v ČR a financuje velmi efektivně.

4. Ptáme se Vás - obecně, jako ředitele odboru evropské územní spolupráce, zda obce a města mohou očekávat v budoucím období skutečně zlehčení čerpání prostředků? Pokud bude, tak v jakých oblastech? Mohou žadatelé očekávat i to toužené zjednodušené čerpání a zjednodušené administrativní záležitosti při dotačních programech?

Bohužel, je to věc, o které se mluví, ale obecně se nároky ze strany Evropské komise zvyšují. To znamená, že se odlišují několika faktory. Jednak že mají vedoucího partnera, že musí mít minimálně dva partnery, kteří si navzájem přepošílají finance, to bylo dříve. Potom jsou to čtyři podmínky spolupráce: společná příprava, realizace, financování a personál. V tomto období byla potřeba dvě kritéria. V připravovaném období se musí splnit tři kritéria. Nároky se zvyšují. O zjednodušení se mluví, např. o zavedení paušálů při vyúčtování některých výdajů, mohlo by to pomoci žadatelům. Ale že by to bylo úplně radikální zjednodušení, to bych nesliboval.

5. Trochu je problém při nejednotnosti kontrolních orgánů, kdy jeden orgán řekne, že je to v pořádku, ale přijde druhý kontrolní orgán a řekne, že je to špatně. Bude to čerpání opravdu jednodušší, jak se všude prezentuje, a pokud ano, můžete jmenovat konkrétní záležitosti?

Ministerstvo financí připravuje úpravu legislativy v oblasti kontroly, aby se vyjasnily vzájemné vztahy a odpovědnosti za konečný výrok mezi auditními orgány a finančními úřady.

Oslava 20 let spolupráce měst Bystřice Kladská a Ústí nad Orlicí

V letošním roce si město Ústí nad Orlicí připomnělo 20 let od zahájení spolupráce s polským městem Bystřice Kladská. Podpisem smlouvy o spolupráci z 18. května 1994 na Králickém Sněžníku bylo zpečetěno již dlouho před tím započaté neformální partnerství občanů obou měst. Oslava výročí spolupráce se uskutečnila v sobotu 6. září 2014. Oficiální část oslav proběhla za přítomnosti polské delegace v sále ZUŠ Jar. Kociana v Ústí nad Orlicí. Představena zde byla dvacetiletá spolupráce obou partnerských měst, na které se podíleli převážně sportovci, školy, hasiči, senioři a zaměstnanci městských úřadů. Prezentovány byly společně realizované projekty vzájemné spolupráce, které byly finančně podpořeny z fondů Evropské unie, z rozpočtu města a dotací Pardubického kraje. Představitelé obou měst při této příležitosti podepsali deklaraci o další spolupráci a předali ocenění osobám, které se zasloužily o vznik, rozvoj a prohloubení partnerství obou měst.

Tato celodenní akce pokračovala v odpoledních hodinách v Kulturním domě v Ústí nad Orlicí kulturním programem po členy delegace a pro širokou veřejnost. K tanci a poslechu hrála hudební skupina Tiger Swing,

byla promítána prezentace společných aktivit a účastníci měli možnost ochutnat tradiční polskou kuchyni, kterou přivezli hosté z Polska.

Oslavy byly součástí projektu s názvem „Česko-polské příhraničí - region neomezených možností“, reg.č.: CZ.3.22/3.2.00/13.03912 spolufinancovaného z Operačního programu přeshraniční spolupráce ČR-PR 2007 - 2013 a státního rozpočtu ČR.

Nové centrum kultury v Pieszycích bylo otevřeno!

V pátek 5. září 2014 byla slavnostně otevřena za účasti řady hostů z Polska i České republiky rekonstruovaná budova centra kultury v Pieszycích. Přestavba proběhla v rámci projektu „Putování severovýchodními Čechami a Dolním Slezskem bez hranic“ (reg. č.: PL.3.22/2.2.00/09.01510). Původně kino Slunce, které již dlouhou dobu nesloužilo svému účelu a dělalo ostudu svým zevnějškem centru města, bylo nově přestavěno na moderní objekt centra kultury a turistiky. Ten bude sloužit jak místním obyvatelům, tak i turistům, kteří zavítají do Pieszyc, jež jsou vstupní branou do Sovích hor.

Na slavnostní otevření přijaly pozvání i delegace z Nové Paky a Bohuslavic v čele se starosty a místostarosty, protože právě tyto obce jsou partnery výše uvedeného projektu spolufinancovaného z Operačního programu přeshraniční spolupráce ČR - PR 2007 - 2013 a státního rozpočtu ČR.

Účastníky přivítal starosta Pieszyc - p. Mirosław Obal a předsedkyně Rady Mieskiej - p. Urszula Kordiak, poté následovalo slavnostní přestřižení pásky, po kterém mohli hosté vstoupit do nově vybudovaného objektu. Dopolední slavnostní program pokračoval v hlavním sále představením projektu, projektových partnerů, hosté zhlédli film, který mapoval celý průběh realizace stavebních prací při výstavbě centra. Na nové scéně vystoupily novopacké mažoretky z DDM a známé či méně známé písně zahrála hudební skupina Evergreen Dixieland Band z Nové Paky.

Ve výstavních prostorách nového centra kultury byla pro návštěvníky připravena výstava obrazů z mezinárodního malířského plenéru, který proběhl koncem letošního dubna v Nové Pace.

Do konce realizace projektu se v nově zrekonstruovaném centru kultury uskuteční ještě několik česko-polských akcí, jako např. básnická soutěž, veletrhy cestovního ruchu a kultury, divadelní přehlídky, výstavy atd.

Na závěr nezbývá než popřát budoucím návštěvníkům, aby v novém centru kultury načerpali mnoho tvůrčí energie, nezapomenutelných zážitků a inspirace.

Polsko - česká spolupráce mládeže

Myšlenka vytvoření mechanismu spolupráce mládeže v polsko-českém příhraničí se již více než deset let objevovala v diskuzích mezi subjekty, které koordinují a iniciují přeshraniční spolupráci. Vzorem pro vytvoření mechanismu měla být Polsko-německá spolupráce mládeže, která vznikla v roce 1991. Mezitím vznikly podobné mechanismy na polsko-ukrajinské, polsko-litavské či česko-německé hranici. V roce 2013 k přípravám mechanismu, v rámci tehdy vznikajícího ESÚS Nové Sudety, přistoupila 4 sdružení zastupující Euroregiony Nisa a Glacensis. V okamžiku, kdy se objevila možnost vlajkových projektů ve vznikajícím PPS ČR-PR 2014-2020 a došlo ke zpoždění při zakládání ESÚS, se partneři rozhodli navrhnout institucím v celém polsko-českém příhraničí vytvoření mechanismu spolupráce. O spolupráci mládeže se diskutovalo také během setkání pořádaných v rámci projektu EUREGIO PL-CZ a získávání zkušeností v zahraničí. V průběhu studijní návštěvy v Euroregionu Nisa ve dnech 9. - 11. 9. 2014 bylo rozhodnuto, že přípravu a roli vedoucího partnera na sebe vezme Sdružení polských obcí Euroregionu Glacensis (Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Glacensis). Poprvé byla tato iniciativa veřejně prezentována ve dnech 2. - 3. 10. 2014 během Fóra polsko-českého příhraničí v Kudowě Zdroji. Projektoví partneři dne 3. 10. 2014 na panelu věnovaném principům implementace mechanismu prodiskutovali myšlenku realizace. Na základě zpracované koncepce projektu zazněla na dalším setkání dne 14. 10. 2014 v Třinci závěrečná prohlášení o přistoupení do projektu a podrobně byly projednány připomínky ke zpracované vlajkové žádosti. Dne 21. 10. 2014 byl projekt za účasti některých partnerů konzultován na Společném technickém sekretariátu v Olomouci a 30. 10. 2014 byla žádost na vlajkový projekt podepsaná 12 partnery předložena vedoucím partnerem - Sdružením polských obcí Euroregionu Glacensis na sekretariátu Programu.

Na každém kroku se hodně hovoří o tom, že finanční podporu EU v rámci Programu nemohou využívat nevládní organizace. Projekt zaměřený na spolupráci mládeže vyplňuje mezeru, která zde existuje pro ty nejslabší příjemce, kteří s ohledem na svou organizační

strukturu, finanční situaci, chybějící finanční likviditu související s několikaměsíčním procesem čekání na proplacené prostředky, nepředkládají žádosti do fondů mikroprojektů.

Cílem projektu je zintenzivnění spolupráce institucí a komunit v příhraničním území prostřednictvím vytvoření a zavedení systémového mechanismu spolupráce v oblasti výměny mládeže, který zahrnuje celé území polsko-českého příhraničí. Tisíce zrealizovaných mikroprojektů do jisté míry zajišťovaly spolupráci mládeže, ale příjemci využívali financování poměrně málo, a to kvůli komplikovaným procedurám či nutnosti mít zprostředkovatele na polské straně, jimiž jsou samosprávy. Aktivity a realizace projektu mají příspěvek k masovosti tohoto procesu díky uplatnění maximálně zjednodušených procedur a paušálních sazeb, a také možnosti přímé účasti školních zařízení a občanských subjektů na polské straně. Vstupní analýza fungování obdobných mechanismů na jiných příhraničních územích ukázala, že nevelké finanční prostředky a nízké administrativní náklady umožňují velmi úspěšně aktivizovat subjekty zabývající se spoluprací mládeže.

Dle předpokladu má realizace projektu probíhat ve dvou etapách. V první fázi dojde k vypracování mechanismu systémové podpory a proškolení 13 členového týmu lidí v celém příhraničí, kteří budou připraveni implementovat spolupráci. Bude se jednat o zástupce 12 partnerů s největšími zkušenostmi s realizací česko-polské spolupráce, tj. česko-polských euroregionů. V druhé etapě bude tento mechanismus testován jako pilotní implementace s malou mírou finanční podpory.

Myšlenka projektu byla podpořena Česko-polskou mezivládní komisí pro přeshraniční spolupráci během jejího výročního 20. zasedání ve dnech 13. - 15. 10. 2014 v Třinci.

Česko-polská spolupráce v geologii - dobrý příklad přeshraniční kooperace

Česko-polská spolupráce probíhá v mnoha profesích a na řadě úrovních. Obzvláště „intenzivní“ a přátelská je ve společných euroregionech, kterým je např. Euroregion Glacensis. Je třeba si připomenout, že česká i polská část regionu mají společnou historii. Ve středověku patřilo Kladsko k českému království. Po prusko-rakouských válkách získalo Kladsko pruské císařství, a po II. sv. válce připadlo Polsku. Ale po celou dobu své historie se zde mísily všechny tři národnosti: **Němci, Poláci i Češi**, a to většinou bez konfliktů. Důležité je, že příroda na obou stranách hranice je podobná, či stejná. Platí to nejen pro pole, louky a lesy, ale především pro neživou přírodu. Připomeňme např.: 1. pískovcové skály - na polské straně Góry Stołowe, na české Adršpašsko-teplické skály, 2. ruly Orlických hor a Gór Bystrzyckich, či 3. opuky v okolí Miedzylesia a Králíků.

Geologii Kladska od 19. století zkoumali badatelé z Drážďan (Dresden), Vratislavi (Breslau, či Wrocław) i z Vídně (Wien). A po II. sv. válce podél CZ-PL hranice pracovaly státní instituce - dnes Česká geologická služba /ČGS/ a Państwowy Instytut Geologiczny /PIG/.

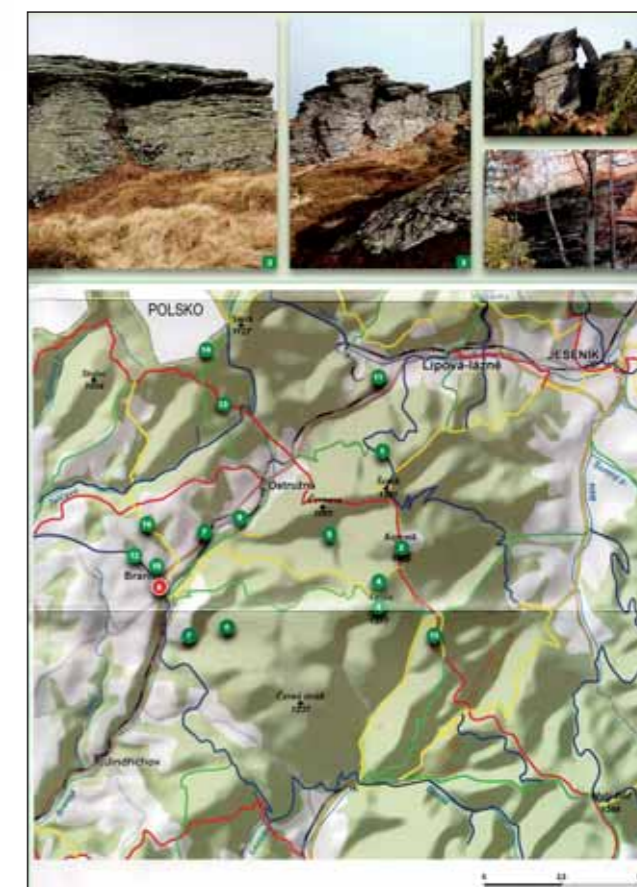
Dokončené společné mapy a publikace: 1. „Mapa geologiczna regionu Dolnośląskiego z przyległymi obszarami Czech i Niemiec 1 : 100 000“ (Sawicki Ed., 1995), 2. Vysvětlivky k předcházející „Podstawy litostratigraficzne i kodyfikacja wydzíeteń“ (Sawicki et al., 1997) 3. „Masyw Śnieżnika“ (Jahn, Kozłowski, Pulina Eds., 1996), 4. Mapa 1 : 50 000 „Kralický Sněžník - geologická mapa pro turisty“ (Gawlikowska - Opletal eds., 1997), 5. „Geologická mapa 1 : 50 000 pro turisty Góry Stołowe - Adršpašsko-teplické skály“ (Čech - Gawlikowska eds., 1999), 6. „Geologická mapa Lausitz - Jizera - Karkonosze s vysvětlivkami (Comments): (Krentz - Kozdrój - Opletal, Ed., 2000), 7. „Geologische Übersichtskarte 1 : 200 000 Dresden“ (Zitzmann et al., 2002), 8. V roce 2014 byl dokončen operační program přeshraniční spolupráce „Geotrasy sudetská, geologicko-turistický průvodce“. Jeho cílem a výsledkem je rozšíření cestovního ruchu v česko-polské příhraniční oblasti; bylo popsáno celkem 21 lokalit, a každá má svoji knížečku - průvodce (česká, polská, anglická verze) - viz www.geostrada.eu. **Rozpracované společné mapy:** 9. Mapa Orlických a Bystřických hor pro turisty 1 : 50 000. Mapa je připravena k vytištění; propojí území mezi již vytištěnými mapami (Sněžník a Góry Stołowe). 10. Geologická mapa 1 : 50 000 pro

turisty sev. části Jeseníků, s přílehlou polskou částí (Góry Opawskie). Po jejich vytištění bude většina česko-polského pohraničního území Euroregionu Glacensis pokryta geologickými mapami pro turisty, což především napomáhá **rozvoji turistického ruchu**.

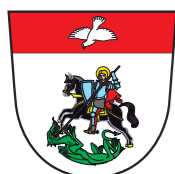
Závěrem je vhodné zopakovat, co „**Geologické mapy pro turisty**“ (4, 5, 9, 10) přináší. Mapy ukazují geologickou situaci - kde se jaké horniny vyskytují. Také jsou zde vyznačené a popsány významné geologické lokality. Textová část (česky, polsky a anglicky) popisuje především („populárně“) geologii území; ale má i „doplňkové“ informace: o místních ložiskách (včetně lomů), ohraničení a charakteru **CHKO, chráněných lokalit a rezervací (= ochrana přírody)**. Mají i **turistickou náplň** - barevně vyznačené turistické trasy a zajímavé přírodní lokality. Text je doprovázen řadou fotografií. Tento typ map lze také nazvat jako „**Edukační**“ - přináší mnoho konkrétních informací o neživé, zčásti i živé přírodě daného regionu. Mohou je použít jak **místní úřady**, tak **školy** pro výuku. O uvedených mapách a elaborátech se dozvíte na www.geology.cz (= o ČGS Praha). Mapy, knížky ap. lze objednat: obchod@geology.cz, či v prodejnách PIGu - Warszawa, či Wrocław.

Spolupráce ČGS a PIG v geologii, která trvá již 50 let, je příkladem velmi dobré mezinárodní spolupráce. Je také dobrým vzorem pro spolupráce v jiných oborech, ale i mezi jinými zeměmi, především v rámci Evropské unie.

RNDr. Mojmir Opletal, CSc.,
geolog v penzi

Členská základna se rozšiřuje - představujeme nové členy

Městys Dolní Čermná

Městys Dolní Čermná leží v podhůří Orlických hor v okrese Ústí nad Orlicí, v Pardubickém kraji, 8 km vzdušnou čarou severoseverozápadně od Lanškrouna a 12 km východně od Ústí nad

Orlicí. Jeho katastr o rozloze 1499 ha (15 km²) se rozprostírá ve výšce od 398 do 528 m n. m. a podle statistických údajů z roku 2014 zde žije 1320 obyvatel. Historickou dominantou je kostel sv. Jiří, postavený v 16. století, a nedaleký rybník o rozloze 16 ha vybudovaný v polovině 17. století.

Čermná byla pravděpodobně založena ve 13. stol. za krále Přemysla Otakara II. První písemná zmínka pochází z roku 1304. V roce 1873 byla povýšena na městys. V roce 1936 se Čermná na přání obyvatel rozdělila na Dolní Čermnou s obyvateli převážně katolického vyznání a Horní Čermnou s evangelickým obyvatelstvem. Práva nástupnické obce byla udělena Dolní Čermné. V roce 1972 došlo k přidružení obce Jakubovice. Od roku 2009 vlastní obec svůj znak a praporek.

Ve středu městyse je náměstí, na kterém se nachází základní škola a mateřská škola, pošta, obchody, restaurace, ordinace praktických lékařů, lékárna, úřad městyse a také několik firem. Městys Dolní Čermná má plnou občanskou vybavenost. Zároveň lze zde využít ubytovací kapacity v počtu cca 120 lůžek.

Tipy na výlety

Turisty v okolí lákají mimo jiné: Lanškrounské rybníky, Sázavské údolí, Muzeum řemesel a Tvrz Letohrad, rozhledny Andrlův Chlum, Lázeň a nová rozhledna Mariánka v Horní Čermné, hrad Lanšperk, Pastvinská přehrada. Pro milovníky lyžování je na dosah areál Čenkovice, oblíbené jsou také místní cyklotrasy.

Aktivní trávení volného času

Multifunkční Areál zdraví a sportu byl realizován z projektu „Revitalizace kulturně sportovního Areálu zdraví Dolní Čermná“ v rámci ROP NUTS II Severovýchod. Areál zahrnuje multifunkční plochu s umělou trávou, osvětlený kurt na plážový volejbal, budovu sociálního zázemí pro sportovní zónu, pódium pro kulturní akce a sociální zázemí pro kulturní zónu. Také je zde možné využít fotbalové hřiště a dva antukové volejbalové kurty.

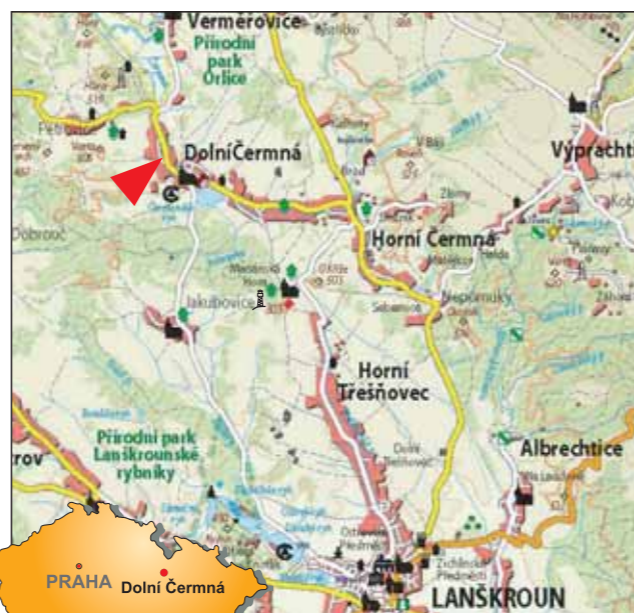
Kulturně - společenské akce

Nejvýznamnější kulturní akcí je mezinárodní folklorní festival Čermenské folklorní slavnosti. V roce 2014 byl pořádán již 27. ročník. Další pravidelně se opakující akce jsou plesy (Sousedský, Hasičský, Maškarní), Dětský karneval, Pochod pohádkovým lesem, zábavné sportovní odpoledne „Kdo si hraje, nezlobí“, divadelní představení, pouťová výstava, Mikulášský a Velikonoční jarmark, Vítání ptačího zpěvu, mykologická vycházka, rockový festival UNDER DARK MOON, Pálení čarodějnic, Posvícenské dozvuky, koncerty, Den matek, Den se sousedy a další.

Spolkový život

V Dolní Čermné je bohatá spolková činnost, kterou zajišťuje 15 spolků, ty pořádají mnoho sportovních a kulturně společenských akcí. Jmenovitě: Český červený kříž, dechová hudba, Dirt Jump, Dolce baby, Florbal, Junák - svaz skautů a skautek, Klub důchodců, Orel jednota Dolní Čermná, Rodinné centrum KUK, Sdružení členů a přátel folklorního souboru Jitřenka, Sbor dobrovolných hasičů, Spolek divadelních ochotníků, Svaz českých filatelistů, TJ Dolní Čermná, STAVIMAT trial sport.

Městys Dolní Čermná má navázané partnerství se slovenskou obcí Liptovská Teplička a také s polskou Gminou Dzierzoniów.

Členská základna se rozšiřuje - představujeme nové členy

Obec Borovnice

Obec Borovnice měla vzniknout již v roce 1380 a patřila pod panství Pecka. Nejvíce obyvatel měla obec v roce 1880, a to 1302 obyvatel převážně německé národnosti, v současnosti má 380 obyvatel. V obci se nachází několik památkově chráněných staveb lidové architektury, větší množství sousedních božích muk z dílny sochaře Suchardy z Nové Paky.

Významnou, státem chráněnou památkou je také kostel sv. Víta, který byl postaven v roce 1722. Obec Borovnice byla proslavena stavbami dřevěných větrných mlýnů, poslední větrný mlýn byl rozebrán v roce 1968, aby byl znovu postaven ve skanzenu, bohužel k tomu nikdy nedošlo a mlýn byl zničen. V současné době se obec snaží o to, aby se mlýn v Borovnici znovu postavil. Osud mlýna není lhostejný ani občanům, a proto byl založen spolek Větrák, jehož hlavní činností je propagace a znovupostavení větrného mlýna v Borovnici.

V obci funguje mateřská škola, dva obchody se smíšeným zbožím, dvě restaurace a dva pensiony. Obec Borovnice provozuje již zhruba tři roky na vlastní náklady také poštu v režimu Pošta Partner. Přes území obce vede železniční trať Pardubice - Liberec. Zastávka v Borovnici je nejvýše položená na celé trati.

Obec se snaží také čerpat prostředky z evropských dotací, především z Programu rozvoje venkova. Dotační prostředky byly použity na projekty zabývající se hospodařením v lese - na zakoupení techniky pro lesní hospodaření, zalesňování zemědělské půdy. Obec v současné době vlastními prostředky hospodáří na 200 ha lesních pozemků.

Další čerpání dotací bylo zaměřeno na zabezpečení snížení energetické náročnosti obecního úřadu a mateřské školy. V současné době probíhá v obci zatím největší investiční akce a tou je výstavba splaškové kanalizace a ČOV podpořená SFŽP částkou 37 mil. Kč. Obec by ráda v rámci této výstavby zrealizovala ještě vodovod.

V obci kromě spolku Větrák fungují ještě dobrovolní hasiči, kteří se věnují především práci s mládeží a organizování kulturních akcí, dále je zde klub důchodců, fotbalový klub a myslivecký spolek. Z kulturních akcí jsou pořádány začátkem roku plesy, kolem 21. dubna na Den Země je pořádán První jarní výstup na Čistecovou hůru. V červnu pak Setkání Borovnic, což je akce, která je putovní a účastní se jí zástupci všech pěti obcí s názvem Borovnice v České republice. V srpnu se pak pořádá Pouť do Zlatnice, což je areál středověkého zlatého dolu, kde se nachází pozůstatky po těžbě zlata, je zde kaplička a nově zrekonstruovaná křížová cesta.

Obec je členem Lázeňského mikroregionu, Sdružení Podzvičinsko, MAS Brána do Českého ráje.

Vyřídění starosty obce Ing. Josefa Bušáka ke vstupu do sdružení Euroregion Glacensis: „Od členství v Euroregionu Glacensis očekáváme především spolupráci na některých našich projektech, které překračují svým významem hranice obce i kraje. Tímto projektem je především znovupostavení větrného mlýna, který by byl jediným v Čechách.“

Vědci o pohraničí v Trzebiešowicích

Ve dnech 9. - 10. října 2014 se v hotelu Zamek na Skale v Trzebiešowicích v rámci projektu „Síťová spolupráce v Euroregionu Glacensis“ konala vědecká konference "Polsko-české pohraničí po vstupu do Evropské unie (na příkladu Kladska)", která probíhala pod záštitou velvyslance Polské republiky v Praze, velvyslance České republiky ve Varšavě a Konference rektorů slezských univerzit s účastí zástupců univerzit z České republiky a Polska a učitelů z příhraničí. Pořadatelem dalšího vědeckého setkání v příhraničí bylo Sdružení polských obcí Euroregionu Glacensis (Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Glacensis) při odborné podpoře Polsko-české vědecké

společnosti a Vratislavské univerzity. Během dvoudenní konference byla vyhodnocena současná situace v oblasti interdisciplinárních regionálních studií a spolupráce v oblasti vzdělávání a také byly naplánovány další aktivity v rámci vědecké spolupráce. Zajímavým dílčím námětem diskuze byla v posledních letech sledovaná změna vzájemných stereotypů, které v době globalizace způsobují, že se každodenní postoje a životní styl Čechů a Poláků stávají ve velké míře podobné. Poslední vědecká konference s názvem „Česko-polské pohraničí - 70 let zkušeností“, která bude financována z projektu, se uskuteční ve dnech 26. - 27. března 2015.

Projekt Česko - polská setkávání Jablonné nad Orlicí - Kondratowice

První vzájemné setkání proběhlo již v loňském roce, kdy kondratowičtí senioři přijali pozvání k účasti na tradiční jablonskou akci turistů „Vyhlídkové vrcholy“. Zde se zrodila myšlenka vytvořit společný projekt, který umožní bližší poznání obyvatel spřátelených obcí. Obě obce předložily do své části Euroregionu Glacensis projekt s názvem „Česko -polská setkávání“, ve kterém byly naplánovány u každého partnera čtyři společná setkání při různých příležitostech a pro rozmanité cílové skupiny.

Hned první návštěva kondratowické gminy se setkala s velkým úspěchem. Jablonští turisté si prohlédli arboretum ve Wojstawicích a společně s polskými přáteli vystoupili na vrchol hory Ślęza, mekkou vratislavských turistů. Na závěrečném posezení měli možnost ochutnat mnohé polské speciality, například i pravý nefalšovaný žurek. První společnou akcí v Jablonném nad Orlicí bylo uspořádání semináře, který byl tematicky zaměřen na představení chodu jednotlivých samospráv, možnosti cestovního ruchu a péči o historické památky. Společné setkání hasičů, jak v Kondratovicích, tak i v Jablonném nad Orlicí, se neslo v duchu výměny zkušeností s provozem požární techniky a současně si mohly obě strany ověřit svou zdatnost v požárních soutěžích. Podobně i sportovní kluby si navzájem poměřily své síly v kopané. Program setkání sportovců v Jablonném nad Orlicí byl obohacen

o ukázkou tréninkové hodiny žákovských týmů, kterou provázela i živá diskuse o metodice přípravy mládežnických družstev. Jedno z posledních setkání, kterého se zúčastnili zástupci jablonských spolků, vedoucí příspěvkových organizací města spolu se zástupci města, bylo ve znamení poznávání kulturních památek obohacené návštěvou zámku Książ. Tématem společné diskuse byly zkušenosti s čerpáním evropských fondů a možnosti další spolupráce v příštích letech. Poslední aktivitou projektu „Česko-polská setkávání“ bude žákovský turnaj v kopané, který se uskuteční ve sportovní hale v Jablonném nad Orlicí v lednu příštího roku.

Tento projekt je spolufinancován z prostředků ERDF prostřednictvím Euroregionu Glacensis.

Křest nové publikace „Putování za přírodními krásami Euroregionu Glacensis“

Doufáme, že tato zajímavá publikace vám bude, vážení čtenáři, přínosem při poznávání krás celého česko-polského pohraničí. Prostřednictvím poutavých fotografií a doprovodného textu vás zve na malé putování za přírodními krásami euroregionu, rozkládajícího se na území severovýchodních Čech a Dolnoslezského vojvodství. Pro jeho geografii je charakteristická rozmanitost přírody - od nebes, dotýkajících se hor a osamělých skal, přes malebná podhůří až po roviny protkané romantickými meandry řek. Celý region je plný kouzelných míst, která si bezesporu zaslouží, abyste je navštívili.

Slavnostní křest publikace proběhl v rámci mezinárodní česko-polské konference dne 2. října 2014 v polské Kudowe Zdrój.

Publikace bude bezplatně distribuována na informační centra na území Euroregionu Glacensis nebo bude k dostání v sekretariátu Euroregionu Glacensis v Rychnově nad Kněžnou.

Sdružení Euroregion Glacensis vydalo další zajímavé propagační materiály. V rámci projektu „Za přírodními krásami Euroregionu Glacensis“ se podařilo vytvořit ucelený komplet tiskovin, jehož hlavním tématem jsou přírodní zajímavosti a krásy česko-polského příhraničí. V minulém roce byl vydán kulatý kalendář na rok 2014. Letos byla vydána 36 stránková barevná publikace nesoucí název „Putování za přírodními krásami Euroregionu Glacensis“ a dva propagační panely, na kterých jsou publikovány fotografie endemických rostlin typických pro příhraniční oblasti euroregionu. Brožura byla vydána ve třech jazykových mutacích - české, polské a anglické.

Tento projekt je spolufinancován z prostředků ERDF prostřednictvím Euroregionu Glacensis.

Lidové tradice a zvyky

Tradice, tentokrát vánoční

Advent

Adventní doba (období čtyř neděl před vánočními svátky) je dobou postní, kdy se zpívají takzvané "roráty", což je odvozeno z latinského textu ranní mariánské mše: „Rorate coeli desuper“ (*Rosy dejte, nebesa, shůry*). Vážou se adventní věnce, které se připevňují na dveře nebo se jimi zdobí sváteční stůl. První dřevěné adventní věnce se začaly po Evropě rozšiřovat z Německa. Po první světové válce se adventní věnce začaly zhotovovat ze zelených větvíček jehličnanů. Protože adventní čas začíná čtvrtou nedělí před Vánoce, ustálil se počet svíček na adventním věnci na čtyřech, z nichž každá symbolizuje jeden adventní týden.

Sv. Barbora

Svátek svatě Barbory, který připadá na 4. prosince, býval spojen s řadou lidových zvyků. Nejznámějším z nich je řezání tzv. barborek. Podle lidové tradice si 4. prosince s prvním slunečním paprskem uřízla neprovdaná dívka větvíčku z třešně (někde se požaduje, aby třešně byla stará nejméně deset let). Pokud větvíčka o Štědrém dnu rozkvetla, znamenalo to, že si dívka v nadcházejícím roce najde ženicha.

V Čechách si děti o svatobarborské noci dávaly do oken punčochu, do níž jim Barbora nadělovala drobné pamlsky, ale také uhlí, kameny nebo brambory, pokud děti v právě končícím roce zlobily.

Mikuláš - 6. prosince

V předvečer 6. prosince chodí průvod Mikuláše, anděla a čertů. Mikuláš s andělem roznáší dárky, čerti se starají

Lidové tradice a zvyky

o symbolické „trestání“ a „strašení“ zlobivých dětí. S těmito pochůzkami je spjata nejenom řada písní a koledí, ale i zvyků. Mikuláš může mít „knihu hříchů“, ze které čte, podle poznámek rodičů, prohřešky hříšníků. V některých krajích mohou mít děti za oknem, pod polštářem nebo na jiném místě v bytě ještě punčošku pro noční dárky od Mikuláše.

Lucie - 13. prosince

V předvečer 13. prosince ještě dodnes obcházejí (např. na Valašsku) tajemné, bíle oděné postavy, tzv. „Lucky“. Staré české přísloví praví: „Lucie noci upije, dne nepřidá“. Prísloví pochází ještě z dob před reformou kalendáře. V tzv. juliánském kalendáři byl tento den svátkem zmíněho slunovratu, kdy byl nejkratší den a nejdelší noc. Zvyky a vše, co se kolem dne sv. Lucie odehrává, zůstaly pak i po přechodu na gregoriánský kalendář. Na den Lucie, která bývala v pohanských dobách démonickou, slunovratovou bytostí, ženy nesměly práť ani příst. V den svatě Lucie musely již být domy jako ze škatulky, jinak se Lucie velice zlobila. Svatá Lucie byla chápána také jako ochránce proti čarodějnictví. „Lucky“ ometaly domy a přibytky husí peroutkou, čímž očisťovaly lidské bydlení.

Většinou již ve druhém týdnu adventním se začaly stavět „jesličky“ čili betlémy. Předobrazem betlémů byly gotické skříňky s voskovými figurkami nebo sicilské biblické scény. V Čechách se tento zvyk objevuje poprvé roku 1560 v kostele sv. Klimenta v Praze. Po „vykázání“ betlémů z kostelů Josefem II. se betlémy počátkem 19. století rozšířily v českých domácnostech a rychle se staly nedílnou součástí vánočních svátků.

Vánoční svátky

24. prosince

S vlastním průběhem Vánoc je spojena řada zvyků. Hlavním vánočním svátkem je v Česku Štědrý den. Zdobení vánočního stromku, jeden z nejhezčích a nejpoetičtějších symbolů Vánoc, je velmi mladým prvkem. První zprávy o něm v Evropě máme až z počátku 19. století. Do Čech se rozšířil z Německa. Zavěšování větví nebo stromků špičkou dolů však u nás mělo už poměrně dlouhou tradici. V tento den se také v domech zavěšuje jmelí, které má do stavení přinést štěstí a lásku a chránit proti všemu zlému. Zvyk líbat se pod zavěšeným jmelím pochází od starých Keltů, kteří věřili, že jmelí zajišťuje plodnost. Ke Štědrému dni se pojí také mnoho tradic - celodenní půst (kdo jej dodrží, uvidí večer zlaté prasátko), lití oliva nebo házení střevícem (dopadne-li špičkou ke dveřím, dívka se do roka provdá). Z tvaru roztaveného oliva vylitého do vody se určovalo, co koho čeká v příštím roce. Mezi další zvyklosti patřilo pouštění lodiček - komu lodička nejdéle vydržela nad vodou, toho čekal dlouhý a šťastný život. Je možné i jiné vysvětlení, či lodička se dostane do středu, ten půjde do světa, či lodička se drží při kraji, ten zůstává další rok doma. Nesmíme zapomenout na rozkrajování jablka. Jestliže byl jádřinec ve tvaru křížku, ohlašovalo to příchod smrti. Byl-li jádřinec plný červů, znamenalo to nemoc a krásná hvězdička znamenala zdraví a štěstí. Zdraví po celý rok předpovídají také čtyři rozlousknuté vlašské ořechy se zdravým jádrem.

K obědu se jedí bezmasá jídla - hrách, kroupy nebo náryp z hub.

S východem první hvězdy rodiny zasedají ke štědrovečerní večeři. Štědrovečerní stůl musí být svátečně upraven a obložen symboly hojnosti a ochrany (chléb, jablka, ořechy, med aj.). Jako sváteční pokrm se podává rybí po-

lévka a smažený kapr s bramborovým salátem. Sladkou tečkou je tradiční vánoční cukroví.

Po štědrovečerní večeři se rodina sejde u vánočního stromečku a na řadu přichází nadělování dárků. U nás, stejně jako na Slovensku, v Rakousku a v Itálii, dárky nadělují Ježíšek.

K Štědrému večeru patří i půlnoční mše, kde se často hraje nejznámější "Česká mše vánoční", někdy nazývaná „Hej mistře“ od Jana Jakuba Ryby.

25. prosince se oslavuje 1. svátek vánoční - Boží hod. Boží hod vánoční je dnem oslavy narození Ježíše Krista, tedy Vánoc. V tento den měli lidé zbožně rozjímat a bývalo zvyklostí zajít do některého z kostelů na mši, které se říkalo „hrubá“. Rodiny se scházejí u společného oběda, nejčastěji se jí pečená kachna nebo husa, knedlíky a zelí. Doma se neuklízelo, postele se nestlaly, pokoje ani zápraží se v tento den nemetly, nechodilo se ani po návštěvách a přišel-li přeci někdo, měl přinést koledu a popřát veselých a šťastných svátků narození Pána Krista.

26. prosince se oslavuje 2. svátek vánoční - svatý Štěpán. Křesťanské koledy se vázaly k Novému roku resp. k Vánocům, ale většinou se přednášely na den sv. Štěpána. Koledování bylo původně zvykem univerzitních studentů, pak žáků městských škol a nakonec venkovské chasy. Koleda byla vyjádřením přání zdaru pro příští rok. Už v 19. století chodili koledníci na svatého Štěpána s malým betlémem uspořádaným ve skřínce, nebo s velikou hvězdou na hůlce koledovat - zpívat a přát zdraví i úspěch v hospodaření. Za koledu obdrželi ovoce, peníz nebo pozvání k posezení v domě. Ještě v nedávné době bývalo zvykem na svátek svatého Štěpána chodit od domu k domu a koledovat. Všichni jistě známe koledu Koleda, koleda, Štěpáne!

Podle tradice by se v tento den měly také vzájemně navštěvovat rodiny přátel a známých, vyměňovat si dárky a přát mnoho úspěchů a zdaru.

Jak už jsme uváděli na začátku našeho seriálu o lidových tradicích, zakončení vánočních svátků probíhá 6. ledna, kdy se připomíná příchod mudrců od východu, Tří králů, do Betléma. Ve střední Evropě je zvykem žehnutí domů, při němž se na dveře křídou piší písmena C+M+B s udáním letopočtu. V Čechách obvykle K+M+B. Nejsou to počáteční písmena jmen „Třech králů“: Kašpar, Melichar a Baltazar, jak se lidově traduje, nýbrž zkratka latinského Christu mansionem benedicat: Kristus požehnej tuto domu.

Lidové tradice a zvyky

Vánoční svátky jsou nejslavnostnějšími svátky v naší tradici. Jsou to svátky, na které všichni toužebně čekáme. Svátky, na které se připravujeme dlouho a pečlivě. Jsou to dny, kdy více času a vřelosti věnujeme své rodině, blízkým i neznámým. Přípravy na Vánoce probíhají již několik týdnů předem, zadělává se těsto na perníky, přináší se vánoční stromeček, kupuje se ryba, která musí povinně plavat ve vaně, připravují se vánoční ozdoby. V Česku, kde je počet ateistů rozhodně větší než počet věřících, Vánoce stále častěji znamenají návrat k tradici. Kromě známých koledí k ní patří štědrovečerní a vánoční zvyky a - stále stejně - zdobení vánočního stromečku.

ŠTĚDROVEČERNÍ OPLATKA

Nejvýznamnějším okamžikem štědrovečerní večeře je dělení se o oplatku. V Polsku se tento zvyk vyvinul samostatně a je jedinečný. Velmi úzce souvisí s Polskem a je hluboce zapsán do srdce každého Poláka, má téměř mystický význam, a nelze to vysvětlit rozumovými, obyčejovými a ani náboženskými argumenty.

Do dnešní doby se zachoval zvyk zdobení balíčků s oplatkami. Motivem jsou často výjevy z betlému a nebo klání Tří králů. Oplatky se vyráběly u kostelů a klášterů, pekly se tak, že se řídké pšeničné těsto vylévalo do železných formiček, jejichž stěny byly velmi umělecky a mistrně ozdobeny různými motivy. Dělení oplatky vždy zahajoval hospodář nebo v jeho zastoupení nejstarší syn, a pak si každý z přítomných musel od druhého ulomit kousek oplatky a zároveň dát druhému ulomit kousek těsta své. Až pak bylo možné zasednout ke štědrovečernímu stolu. V jiných zemích není oplatkový zvyk známý.

ZDOBENÍ VÁNOČNÍHO STROMEČKU

Jednou z nejmladších štědrovečerních tradic je zdobení stromečku. Gloger ve své Staropolské encyklopedii píše: „V tzv. pruských dobách, tj. v letech 1795-1806, byl ve Varšavě od Němců převzat zvyk ozdobit na Štědrý den vánoční pro děti malou borovicí nebo jedlí ořechy, bonbóny, jablíčky a velkým množstvím voskových svíček...“.

Jak praví tato slova, tradici zdobení stromečku přinesli do Polska němečtí protestanti na přelomu 18. a 19. století a na začátku se objevoval pouze ve městech. Až odtamtud se tento zvyk dostal později na venkov, kde ve většině případů vytlačil tradiční polskou ozdobu, kterou byl jehličnan zavěšený špičkou dolů nebo jmelí,

a nahradil mnohem starší, slovanský zvyk (známý ještě z dob oslavování Kračunu) zdobení snopu obilí.

VÁNOČNÍ DÁRKY

Stromeček, stromeček a pod stromečkem dárky. Na dárky nejvíce čekají děti. Štědrovečerní zvyk obdarování je dalším krásným vánočním zvykem, kterému se později začalo říkat „Gwiazdka“ (Hvězdička). Podle staré tradice se dárky rozdávaly, když se na obloze objevila první hvězdička. Hvězdičkové dárky byly různé, i když dětem se nejčastěji dávaly hračky.

Nadělování dárků se objevilo ve středověku a jeho prvopočátkem byla stipendia a výpomoci poskytnuté školami, které měly za patrona sv. Mikuláše. Avšak za dnešní tradici nadělování vánočních dárků vděčíme Martinu Lutherovi, který v roce 1535 požadoval, aby protestanti zrušili zvyk „sv. Mikuláše“ a svým dětem nadělovali dárky jako dar od samotného Ježíška. Jak již bylo uvedeno, s postupem času církev tomuto zvyku dala jméno „Gwiazdka“ (Hvězdička). I v Polsku má nadělování dárků na Štědrý večer dlouhou tradici. Dnes se v mnoha domech objevuje postava podobná biskupu Mikulášovi, který drží v ruce biskupskou berlu a na zádech nese pytel plný dárků. Ten na Štědrý večer naděluje dárky a ti nejmladší mu ve své dětské víře pišou dopisy. Tentýž svatý Mikuláš se v biskupském rouchu objevoval ve šlechtických domech. Doprovázel jej anděl, a někdy čert. Samozřejmě měl i rákosku, kterou strašil ty, kteří si odměnu nezasloužili. V té době se zrodil zvyk nadělování drobných dárků dětem.

Tradice nadělování dárků dětem, jak ji známe dnes, se objevila v Polsku v 19. století. Na začátku se objevila pouze v měšťanských a šlechtických domech. Na venkově, v domech sedláků děti dárky nedostávaly. Naštěstí se to s postupem času změnilo a dnes mají pod stromečkem vysněné dárečky i ony. Mikuláš se objevuje zřídka, protože ten skutečný dělal dobré skutky skrytě, aniž by dával o sobě vědět.

Tradiční pokrmy v Čechách

Pracny

300 g hladké mouky
240 g másla
180 g moučkového cukru
180 g jemně mletých vlašských oříšků
1 vejce
vanilkový cukr
citronová kůra
kakao
mletá skořice, hřebíček

Jak recept připravit:

Z mouky, změkklého másla a ostatních ingrediencí vypracujeme těsto, které zabalíme do potravinářské fólie a přes noc necháme uležet. Druhý den těsto tvarujeme do formiček, uvnitř musí být tenké. Naplněné formičky vkládáme na plech, společně pečeme vždy stejné velikosti, aby se rovnoměrně propékaly. Pečeme při 180 °C. Když mírně vystydnou, vyklepeme je a obalíme v moučkovém cukru.

Vanilkové rohlíčky

250 g hladké mouky
60 g moučkového cukru
100 g mletých ořechů
180 g másla
2 žloutky
citronová kůra

Jak recept připravit:

Na vál vysypeme hladkou mouku a cukr, nakrájíme máslo změkklé při pokojové teplotě, přidáme ořechy, vejce a vypracujeme hladké těsto, které necháme v lednici do druhého dne odležet. Z těsta postupně tvarujeme rohlíčky, které klademe na vymazaný plech. Pečeme ve vyhřáté troubě dorůžova při 170 °C. Ještě horké rohlíčky obalujeme v moučkovém cukru smíchaném s vanilkovým.

Tradiční pokrmy v Polsku

Makový závin

Těsto:

3 sklenice pšeničné mouky
180 ml mléka
150 g rozpuštěného a vystydlého másla nebo margarínu
6 žloutků
45 g čerstvého droždí (nebo 21 g suchého)
6 lžic cukru
1,5 lžice oleje
půl lžičky soli
1,5 lžice lihu (nebo rumu, případně vodky)
1 velké balení vanilkového cukru (= 16 g)

Náplň:

6 bílků
500 g máku
250 g cukru
100 g rozinek
50 g nasekaných vlašských ořechů
1 lžice medu
mandlový olej na dochucení
špetka skořice
1 lžice měkkého margarínu
případně kandovaná pomerančová kůra

Cukrová poleva:

1/2 sklenice moučkového cukru
2 lžice horké vody

Jak recept připravit:

Mák zalijeme 500 ml vroucí vody a přikryjeme, aby nabobtnal. Potom odkryjeme a necháme vystydnout. Mák dvakrát umeleme. Droždí a cukr rozpustíme ve vlažném mléku. Necháme asi 15 minut v teple kynout. Do vykynutého kvásku přidáme ostatní ingredience, jako poslední přidáme rozpuštěné máslo nebo margarín. Uhněteme těsto. Přikryjeme utěrkou a necháme vykynout. Do máku přidáme ostatní ingredience na náplň. Bílky ušleháme do tuhé pěny. Přidáme do náplně a opatrně zamícháme. Těsto rozdělíme nejlépe na 3 části. Každou

část rozválíme na obdélník o tloušťce cca 3 mm, potřeme 1/3 náplně, necháme asi 2 cm od hran a srolujeme jako závin. Konce závinu slepíme a ohneme dolů. Připravený závin položíme na pečicí papír potřený trochou oleje a dvakrát srolujeme jako tubu, mezi těstem a papírem necháme 1 cm volného prostoru (nikoliv více). Konce papíru necháme otevřené. Závin přendáme na plech. Pečeme ve vyhřáté troubě 30-40 min při teplotě 180 °C. Necháme vystydnout. Připravíme cukrovou polevu. Z moučkového cukru a horké vody utřeme hladkou hmotu. Závin polejeme cukrovou polevou a posypeme mákem.